

KOOPERATİFLERDE HUKUKİ SORUMLULUĞU ORTADAN KALDIRAN NEDENLER

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanununda¹ (**KoopK**) düzenlenen kooperatif organları; yönetim kurulu, genel kurul ve denetim kuruludur. Yönetim kurulu, kooperatiflerde temsil ve yönetim organıdır. Söz konusu organ, en az üç üyeden oluşur ve organ üyeleri genel kurulca kooperatif ortakları arasından en çok dört yıl için seçilir.²

KoopK'nın 62/1. maddesinde yönetim kurulunun, kooperatifin işlem, iş ve faaliyetlerinin gerektirdiği hassasiyeti ortaya koymak ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi için tüm gayreti göstermek ile sorumlu olduğu belirtilmiştir.

Bahsi geçen sorumluluğun sonucu olarak yönetim kurulu üyelerinden her biri, kusurlarından kaynaklı zararlardan sorumludur.

Hal böyle olmakla birlikte, **KoopK**'da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu ve bu sorumluluğu sona erdiren haller düzenlenmemiştir.

Bu durumda ise aynı Kanunun 98. maddesinde yer alan "**Bu Kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır.**" hükmü gereğince, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun³ (**TTK**) anonim şirketlere ilişkin esas ve kurallar uygulanmaktadır.

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıran nedenler tüm yönleriyle incelenmiştir.

Bu çalışmada yönetim kurulu için dile getirilen hususlar kooperatif denetçileri için de geçerlidir. Ancak konu, yönetim kurulu açısından ele alınmıştır.

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

- 1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 2) Mustafa Yavuz, Kooperatiflerde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilebilmek İçin Gereken Şartlar, Karınca Dergisi, Aralık 2016, Y.83, S.960, s.20.
- 3) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2. Genel Hatlarıyla Yönetim Kurulunun Hukuki Sorumluluğu

Hukuki sorumluluk, ortaya çıkan zararın sorumlularının kim olduğunu gösteren ve sözü edilen gayeyle zarara uğrayanın zarar verenden zararının karşılanmasını isteme hakkını tanzim eden kurallardır. Diğer bir anlatımla hukuki mesuliyet, ifa edilen görevin icabı ve yapılan yahut yapıldığı kabul edilen akitten kaynaklanan yükümlülüklerin tam olarak yerine getirilmemesinin yaptırımıdır.

TTK md. 553/1'de anonim şirketlerde yönetim kurulunun mesuliyetine dair **“Kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve tasfiye memurları, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar.”** denilmektedir.

Bu meyanda, kooperatiflerde yönetim kurulu da anasözleşmeden ve yasadan zuhur eden yükümlülüklerini kusurlu bir şekilde ifa etmesinden dolayı oluşan zarardan hukuken mesul olmaktadır.

Yönetim kurulu üyeleri açısından hukuki mesuliyetin doğabilmesi için; anasözleşmeden ve yasadan kaynaklanan yükümlülüklerle aykırı davranılmasından dolayı bir zararın meydana gelmesi, mezkûr zararın üyelerin kusurlu fiillerinden oluşması, ayrıca anasözleşmeye ya da yasaya aykırı fiil ile zarar arasında illiyet bağının kurulması gerekir. Zikredilen unsurlardan biri bulunmadığı takdirde yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğuna gidilemez.

Öten yandan, birden fazla yönetim kurulu üyesinin aynı zararı karşılamakla mesul olması durumunda, bu üyelerden her biri, durumun icaplarına ve kusuruna göre, zarar kişisel olarak kendilerine yükletilebildiği ölçüde, ilgili zarardan diğer üyelerle beraber müteselsil olarak mesul olur (**KoopK md. 98, TTK md. 557**).

Bu kural sorumluluk hukukunda **“farklılaştırılmış teselsül”** olarak isimlendirilmektedir.

Kooperatiflerde yönetim kurulu üyeleri aleyhine dava açma hakkı; kooperatife, ortaklara ve kooperatifin iflası durumunda alacaklılara aittir.

3. Hukuki Sorumluluğu Sona Erdiren Nedenler

Anonim şirket yönetim kurulunun hukuki mesuliyetini hitama erdiren nedenler **TTK md. 553/2-3** ile 558 ve 560. maddelerde tanzim edilmiştir. **KoopK'nın** 98. maddesinde yapılan atıf dolayısıyla bu hükümler kooperatifler hakkında da tatbik olunmaktadır. Anılan hükümler çerçevesinde, hukuki sorumluluğu sona erdiren nedenler aşağıda irdelenmiştir.

3.1. İbra

İbra teriminin sözlük anlamı, **“aklama, beri kılma, temize çıkarma, aklanma, beraat etme, borçtan kurtarma”**dır.⁴ Ticaret hukukunda ibra, menfi borç ikrarı (**borçtan kurtarma**) olarak kabul edilmektedir.

İbra kararının alınmasıyla beraber, faaliyet döneminde yapılan faaliyet ve işlemler ile bunların neticelerinin, yönetim kurulu bakımından bir sorumluluk oluşturmadığı kooperatifçe kabul

4) Esat Şener, Hukuk Sözlüğü, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001, s.313.

edilmiş, üyelere tazminat da dâhil olmak üzere bir isteğin olmadığı ifade olunmuş ve güven açıklamasında bulunulmuş olmaktadır.

Bu sebeple, genel kurulca ibraya karar verilmesinden sonra kooperatif, yönetim kurulu üyeleri hakkında ibra dönemindeki faaliyetleriyle ilgili sorumluluk davası ikame edemez. O halde, ibra kararının alınmasıyla kooperatifin yönetim kurulu hakkında mesuliyet davası açma hakkı son bulur. Fakat buna karşın sorumluluk davası açıldığı takdirde yönetim kurulu ibra defini iddia edebilir.

İbra kararı açık olabileceği gibi örtülü de olabilir. Genel kurul toplantı davetinde ve ilanda gündeme yer verilir. Örnek anasözleşmeler gereğince gündemde **“Yönetim kurulu üyelerinin ibrası”** da ayrı bir madde olarak yer alır. Bu şekilde gündemde ibranın bulunması ve genel kurulca yönetim kurulunun ibra edilmesi **“açık ibra”** olarak nitelendirilmektedir.

Buna mukabil, gündemde bulunmasa bile bilançonun tasdikine dair genel kurul kararı, aksine bir karar alınmadığı takdirde, yönetim kurulunun ibrası neticesini doğurur. Bu duruma ise kapalı/zimni ibra denilmektedir. Hal böyle olmakla birlikte, bilançoda bazı konular gereği gibi ya da hiç ifade edilmemişse yahut bilançoda kooperatifin gerçek durumunun anlaşılmasına mani olacak bazı konular var ve bu konuda bilinçli davranılmışsa tasdik ibra etkisi oluşturmaz.

KoopK'nın 42/1-4 maddesi gereğince yönetim kurulunu ibra etme görevi genel kurula aittir. Genel kurul, bu yetkisini terk ve devir edemez. Denetçi raporunun genel kurula sunulmaması halinde genel kurul ibra hakkında karar alamaz, alsa dahi geçersizdir.

Bunun yanında, gündem maddelerinin müzakeresine başlanmadan önce ortakların en az 1/10'unun yazılı öneride bulunması halinde ibranın geriye bırakılması, genel kurula iştirak edenlerin yarısından bir fazlasının kabulüyle gündeme alınabilir. Bu arada, kooperatif işlerinin yerine getirilmesine bir şekilde katılanlar, yönetim kurulunun ibra edilmesine dair kararların oylamasına katılamazlar.

Hemen belirtelim ki, genel kurulca alınmış olan ibra kararı başka bir genel kurul kararıyla kaldırılamaz (**KoopK md. 98, TTK md. 558/1**).

Ancak genel kurulun ibra kararı için iptal ya da butlan davası açılabilir.⁵ Genel kurulun ibraya dair kararı, kooperatif ile ibra için olumlu oy kullanan ve ibra kararını bilerek ortaklığı devralan ortakların dava hakkını kaldırır. Öteki ortakların dava hakları ise ibra tarihinden itibaren altı ay sonra düşer.

Son olarak ibra kararı, yönetim kurulunun yalnızca hukuki mesuliyetine ilişkin bir düzenleme olup, yönetim kurulu üyelerinin cezai mesuliyetini bertaraf etmez.

Yönetim kurulu üyeleri; Kooperatifler Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁶ (**TCK**) ya da diğer yasaların ceza hükümleri uyarınca suç işlemeleri halinde, haklarında ceza soruşturması yapılabilir. Dolayısıyla ibranın, kooperatif yönetim kurulu üyeleri bakımından cezai işlem yapılmasını ve buna bağlı olarak ceza davası açılmasını engelleyici bir yönü bulunmamaktadır.

3.2. Zamanaşımı

5) Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.413.

6) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Zamanaşımı, belli bir sürede hakkını istemeyen alacaklının, alacağını dava aracılığıyla alma imkanını kaybetmesidir. Borcun zamanaşımına uğraması durumunda borç/alacak sona ermez; yalnızca alacaklının dava vasıtasıyla alacağını isteme imkanı son bulur.

Bu durumda zamanaşımına uğrayan borç, ifası mümkün olan ancak dava konusu edilemeyen eksik borçtur.⁷ Kooperatiflerde yönetim kuruluna karşı hukuki mesuliyetten kaynaklanan alacak hakkı belli bir zamanın geçmesiyle ortadan kalkar.

Diğer bir ifadeyle, zamanaşımının dolmasıyla kooperatifin uğradığı zarar yönetim kurulundan dava yoluyla istenemez. Bu suretle, yönetim kurulu devamlı mesuliyet tehdidi altında olmaktan kurtulmuş olur.

Zamanaşımına ilişkin olarak **KoopK**'nın 98. maddesi atfıyla kooperatifler hakkında da uygulanan **TTK**'nın "**Zamanaşımı**" başlıklı 560. maddesinde; "**Sorumlu olanlara karşı tazminat istemek hakkı, davacının zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren iki ve her halde zararı doğuran fiilin meydana geldiği günden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Şu kadar ki, bu fiil cezayı gerektirip, Türk Ceza Kanununa göre daha uzun dava zamanaşımına tabi bulunuyorsa, tazminat davasına da bu zamanaşımı uygulanır.**" hükmü yer almaktadır. Mezkûr hükümde, üç çeşit zamanaşımı süresine yer verilmiştir.

Bu zamanaşımı süreleri; 'zararın ve sorumlunun öğrenildiği günden itibaren 2 yıl', 'zararı doğuran fiilin meydana geldiği tarihten itibaren 5 yıl' ve 'dava zamanaşımı' süreleridir.

Anılan sürelerden 2 yıllık zamanaşımı süresini başlatan durum, davacının sorumluları ve zararı fiilen öğrendiği gündür. Zamanaşımının başladığı günü ispat yükümlülüğü ise davacının üzerindedir. Hükümde yer alan "**ve**" bağlacı dolayısıyla, bu sürenin başlaması için yalnızca sorumluluğu ya da zararı öğrenmek yeterli değildir, ikisinin de birlikte öğrenilmesi gerekir.

Zararın öğrenilmesinden maksat, zarara uğrayanın zarara sebep olan vakıyı bilmesi değil, zararın mahiyet ve varlığını, kapsamını ve unsurlarını öğrenmesidir. Ayrıca, sorumlu sayısının birden çok olması durumunda tüm sorumluların öğrenilmesi zorunlu değildir. Diğer taraftan, zararın mütemadi olması halinde zamanaşımı süresi, zararın en son oluştuğu tarihten itibaren işlemeye başlar.

Bir diğer zamanaşımı süresi de 5 yıllık zamanaşımı süresidir. Söz konusu düzenlemenin gayesi, yönetim kurulu üyelerinin belirsiz ve daha uzun bir süre mesuliyet tehdidi altında kalmamaları ve vazifelerini daha rahat olarak yerine getirmeleridir.

Bu zamanaşımı süresi, 2 yıllık zamanaşımı süresinin de geçerli olacağı azami süreyi gösterir. 5 yıllık süre, zarar ve sorumlular öğrenilmiş olsun veya olmasın, zararı doğuran fiilin meydana geldiği tarihten itibaren başlar.

Önemli olan zararın ne zaman gerçekleştiğidir. O halde sorumluluk davası, her durumda belirtilen zamanaşımı süresi içinde ikame edilmelidir.⁸

Son olarak, hukuki mesuliyeti gerektiren davranış, aynı zamanda bir cürüm oluşturuyorsa ve bu cürmün dava zamanaşımı süresi daha uzunsa zamanaşımı olarak bu süre uygulanır.

Keza **TTK** md. 560'da "**Şu kadar ki, bu fiil cezayı gerektirip, Türk Ceza Kanununa göre daha uzun dava zamanaşımına tabi bulunuyorsa, tazminat davasına da bu zamanaşımı uygulanır.**" denilmek suretiyle, hukuki mesuliyet gerektiren belli durumlarda **TCK**'nin 66.

7) Seza Reisoğlu, *Borçlar Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul 2008, s.375-376.

maddesinde öngörülen dava zamanaşımı sürelerinin tatbik olunabilmesine olanak tanınmıştır.

TCK'da düzenlenen asgari dava zamanaşımı süresi 8 yıldır. O halde, mesuliyet gerektiren bir davranışın aynı zamanda suç oluşturması halinde yönetim kurulu hakkında 5 yıllık değil, **TCK**'daki 8 yıllık zamanaşımı süresi uygulanır.

3.3. Anasözleşme ya da Yasadan Doğan Bir Yetki veya Görevin Devredilmesi

KoopK'nın 98. maddesindeki yollama dolayısıyla kooperatifler hakkında da uygulanan **TTK**'nın 553/2. maddesinde, **'Kanundan veya esas sözleşmeden doğan bir görevi veya yetkiyi, kanuna dayanarak, başkasına devreden organlar veya kişiler, bu görev ve yetkileri devralan kişilerin seçiminde makul derecede özen göstermediklerinin ispat edilmesi hâli hariç, bu kişilerin fiil ve kararlarından sorumlu olmazlar.'** denilmektedir.

Anılan hüküm gereğince, yasaya uygun olarak yönetim vazifesini ve temsil yetkisini kısmen ya da tamamen devreden yönetim kurulu üyeleri, esas itibarıyla hukuki mesuliyetten kurtulur.

Mesuliyet ise yalnızca gereğine uygun olarak yetki devrinde bulunulan kişi/kişilere ait olur ve yetki devrinde bulunan yönetim kurulu üyeleri sözü edilen mesuliyetin dışında kalır. Yasaların izin verdiği bütün devirler, ilgili düzenlemenin kapsamında bulunmaktadır.

Ancak unutulmamalıdır ki, yetki devrinde bulunan yönetim kurulu üyeleri mesuliyetten kurtulabilmek için yetki ve görevi devralan kişinin seçiminde gerekli özeni göstermiş olmalıdır.

Dolayısıyla gerekli özen gösterilmediği takdirde devredenler mesuliyetten kurtulamaz ve mesuliyet görev devrinde bulunmamış gibi devam eder.⁹

3.4. Kooperatifteki Yolsuzluk ve Usulsüzlüklerin Yönetim Kurulunun Kontrolü Dışında Gerçekleşmesi

Kooperatiflerde yönetim kurulu, **"kooperatif işlerinin idaresi için gereken titizliği göstermek ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf etmekle"** yükümlüdür (**KoopK md.62/1**).

Buna karşın **TTK md. 553/3**'te, **"Hiç kimse kontrolü dışında kalan, kanuna veya esas sözleşmeye aykırılıklar veya yolsuzluklar sebebiyle sorumlu tutulamaz; bu sorumlu olmama durumu gözetim ve özen yükümü gerekçe gösterilerek geçersiz kılınmaz."** hükmü yer almaktadır.

Bu hüküm ile yönetim kurulu üyelerinin salt gözetim mükellefiyetine dayanılarak her şart ve durumda mesuliyetine gidilmesinin önüne geçilmiştir.

Dolayısıyla, yönetim kurulu üyeleri bakımından gözetim mükellefiyeti kural olmakla beraber, anılan mükellefiyet, kontrol dışında kalan konu ve olguları ihtiva etmemektedir.

8) Ersin Çamoğlu, *Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı, Yaklaşım, Mayıs 2012, S.233.*

9) Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, *Şirketler Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2013, s.595.*

3.5. Kusursuzluğun İspatı

Kusur, hukuki sorumluluğun asli unsurudur. Kooperatiflerde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna müracaat edilebilmesi için kusurun bulunması şarttır. Bu kapsamda, kooperatifin yalnızca zarara uğramış olması, yöneticilerin sorumluluğuna gidilmesi için tek başına yeterli olmamaktadır.

Nitekim **TTK** md. 553/1'de, yönetim kurulu üyelerinin, anasözleşme ve yasadan doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal etmeleri halinde verdikleri zarardan mesul olduğu belirtilmiştir. O halde, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda geçerli olan ilke kusurlu sorumluluk ilkesidir. Bunun neticesi olarak, yönetim kurulu hakkında dava açacak olanların, aynı zamanda bu üyelerin kusurlu davrandığını ispatlaması gerekir.

Zarara neden olan eylem veya işlemin yönetim kurulu üyelerinin kusurundan doğduğunu ispatlama mükellefiyeti ise iddiacıya aittir.¹⁰

3.6. Sorumluluğa Neden Olan Kararın Alınmasında Olumsuz Oy Kullanılması

KoopK ve **TTK**'da, yönetim kurulu toplantısında olumsuz oy kullanan yönetim kurulu üyesinin mesuliyetten kurtulacağına dair sarih bir hüküm yoktur.

Bununla beraber, genel hükümler doğrultusunda sorumluluğa sebep olan bir kararın alınması esnasında olumsuz oy kullanılması ve buna bağlı olarak karara karşı çıkılması kusurun varlığını ortadan kaldırmaz. Bu durum çekimser kullanılan oyları kapsamaz.¹¹

4. Sonuç

Kooperatifler, yönetim kurulunca idare ve temsil edilir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda ve anasözleşmelerde kooperatiflerin yönetim kurulu üyelerine önemli hak ve yetkiler verilmiş, bunun karşılığında da yükümlülük ve mesuliyetler getirilmiştir.

Bu kapsamda, yönetim kurulu üyeleri, anasözleşme ve yasadan kaynaklanan yükümlülüklerine kusurlu olarak aykırı davranışları halinde, kooperatife, ortaklara ve alacaklılara vermiş oldukları zarardan mesuldür. Zarara uğrayan kişiler, yönetim kurulu üyeleri aleyhine hukuki sorumluluk davası açabilir.

Bununla beraber, **KoopK**'da yapılan atıf dolayısıyla kooperatifler hakkında da tatbik olunan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri doğrultusunda, bazı haller yönetim kurulu üyelerinin hukuki mesuliyetini ortadan kaldırmaktadır.

Sözö edilen sorumluluğu sona erdiren haller ise; genel kurulca yönetim kurulunun ibra edilmesi, sorumlunun ve zararın öğrenildiği günden itibaren iki ve her durumda zararı doğuran fiilin olduğu tarihten itibaren beş yıllık zamanaşımı süresinin dolması, anasözleşme ve yasadan doğan bir

10) Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014, s.389.

11) Hasan Pulaşlı, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.654.

yetki ya da görevin yasaya dayanılarak başkasına devredilmesi, hukuki sorumluluk doğuran yolsuzluk ve usulsüzlüklerin yönetim kurulu üyelerinin kontrolü dışında vuku bulması, yönetim kurulu üyesinin kusurlu olmadığını ispatlaması, yönetim kurulu üyesinin sorumluluğuna neden olan kararın alınmasında olumsuz oy kullanması şeklinde sıralanabilir.

Kaynakça

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı R.G.).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

Bilgili, Fatih ve Demirkapı, Ertan, Şirketler Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2013.

Çamoğlu, Ersin, Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı, Yaklaşım, Mayıs 2012, S.233.

Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal ve Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014.

Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Reisoğlu, Seza, Borçlar Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul 2008.

Şener, Esat, Hukuk Sözlüğü, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.

Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Yavuz, Mustafa, Kooperatiflerde Yönetim Kurulu Üyeliğine Seçilebilmek İçin Gereken Şartlar, Karınca Dergisi, Aralık 2016, Y.83, S.960.

